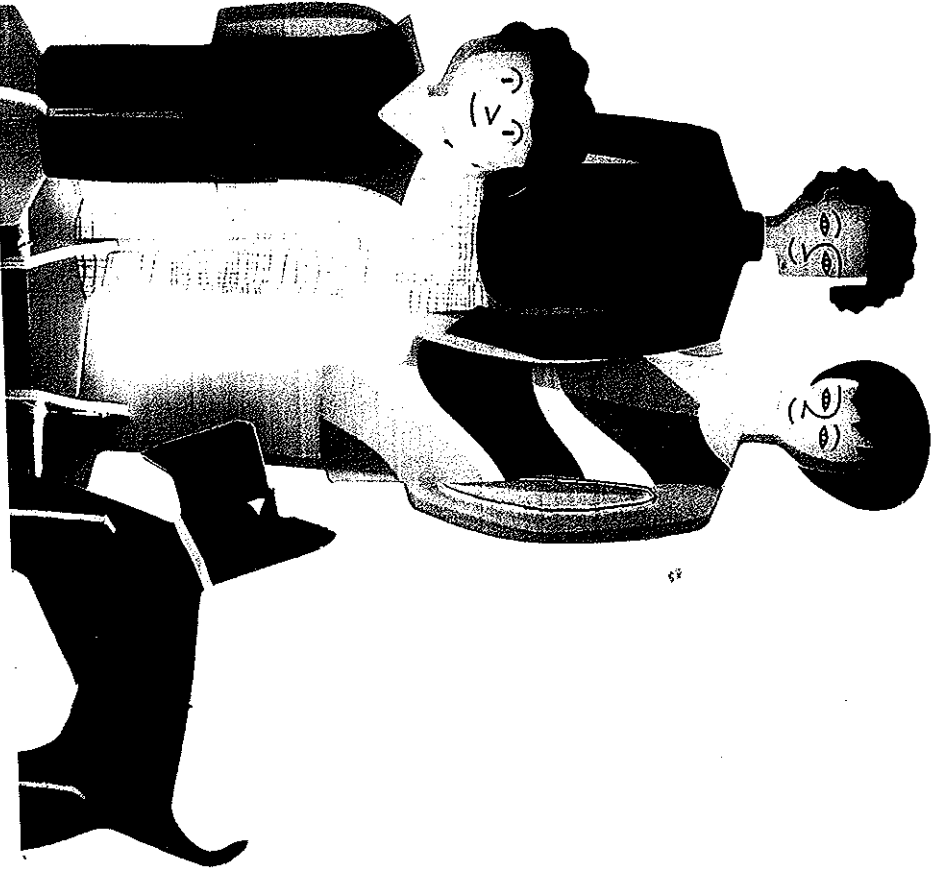

בסיס בעיות

התקשרות הורה-ילד
והתפתחות אנושית בראיה

שיתוף מידע

עד כמה האם קשובה לכייו של התינוק, לאימות המצוקה שלו? האם היא ערויה להם וממחרת להגיב? האם היא נמנעת לנשות מתוך אמונה שגיהיה שאם תיענה, תגדום לילד להיות ממונק ונלוחי? או אולי איז היא שומעת כלל את הכי משום שהיא מרוכזת בעצמה ובמצוקותיה וחוזה את האימהות כנטל כבד מנושא?

בולבי שואל גם עד כמה נקבעת תגובתה של האם על ידי הדרך שנתמו בה כאשר הייתה היא עצמה תינקת וילדה; וכיצד היא מושפעת מקיומה או מחסרונה בהווה של סביבה תומכת - בן זוג, בני משפחה או חברים?

ובהמשך הדרך, איך ישפיעו ההיענות או ההזנחה (ולעמים האלימות והאימים) של ההורים על הילד המדל, על תגובותיו לטובות החורים ולהיעדרם, על יכולתו להתעניין בסביבתו ולחקור אותה, על היחסים שייצור עם הזולת בשנות הגן ובית הספר, בגיל ההתבגרות שלו ובבחרותו?

ג'וז בולבי (1907-1990) היה פסיכיאטר ופסיכואנליטיקאי בריטי אשר פיתח מודל ייחודי תאוריית התקשרות בעולם הפנטזיה מרחיקה אותם מתשומות לב מלאה למה שילדים חווים בפתעל בסביבה שהם גדלים בה ולמסרים שהם קולטים: מה מותר או אסור להם לדעת, כיצד מצפים מהם להרגיש, בולבי וממשיכו הקדישו עשרות שנים של מחקר קפדני להבנת היווצרותם והשפעתם של דפוסי התקשרות שונים וליתוח הייצוג הנפשי שלהם. המודלים שפיתחו נעשו אבני דרך מרכזיות בפסיכולוגיה התפתחותית הם עשויים לתרום לכל הורה ששואף להבין יותר את השפעתו על חייו לילדיו.

הספר רצוף דוגמאות קליניות דרמטיות שממחישות כיצד מטפל רגיש יכול לסייע למטופל - לילד או מבוגר - להבין את הרקע לקשייו, להשתחרר מדפוסי התקשרות בולביים, להתחבר לאזורי רגש מנותקים ולהעשיר את חייו. נוספו לו מבואות ואוחזות דבר המזמרים את חייו של בולבי ואת השפעתו המברכת כיום.

מחיר קטלוגי 78 ש"ח | 5.2016
0 0320021887 9
32-21887 המחיר לציבור
ISBN 978-965-13-2574-8

מסוג מסורים; וכן כאשר בעת ראיית הקובץ של המטופל או לעצמים מאוחזי יתור ביטופל, המטופל מתאר התנסויות מסוג זה. בהסקת מסקנות מסיקוליות הפסיכיאטרי אינם שונים משיקוליו של רופא. אשר לאחר שאבחן מטופל כסופל מהצרות במסתם חלב, מייחס את המצב ללא היסטם להתקף של חום ריאומטי שהמטופל סבל ממנו לפני שנים.

כאשר בוחנים את הגורמים ביולדות להפרעות קוגניטיביות, אמוניה היא מקום טוב להתחיל בו.

באחד המאמרים הקלאסיים שלו על הטכניקה האנליטית מציע פרויד (1914) וכללה חשובה שכל פסיכיאטר יאשר:

שכחות רשמים, סצינות וחזיונות מצטמצמות כמעט תמיד ב"חסימתם". כאשר המטופל מדבר על ה"נשכחים" הללו, רק לעתים רחוקות יותר על החורמונות להוסיף: "בעצם ידעתי זאת תמיד, רק לא חשבתי על כך" (פרויד, 1914, עמ' 115).

תצפיות מעין אלה מזמנות הסברים משלשה סוגים לפחות. ראשית, האם יש מאפיינים מיוחדים לרשמים, לסצנות ולחזיונות שנתחמו? שנית, מהי הדרך הנכונה ביותר להמשיג את ההלילות שבמאצעותם נחסמים החיברונות ולכאורה נשכחים? שלישית, מהם הגנאים הסיבותיים — פנימיים לאישיות והיצוניים לה — המפעילים את תהליך החסימה?

המסנות והחזיונות אשר נוטים להיחסם, אף כי לרוב הן ממשיכות להשפיע מאוד על המחשבה, על החרגשה ועל ההתנהגות, נחלקות לשלוש קטגוריות לפחות: (א) כאלה שהחורים היו רוצים שילדיהם לא ידעו עליהן; (ב) כאלה הקשורות לטיפול החורים בילדיהם בדרכים שאין הילדים יכולים לשאת את המחשבה עליהן; (ג) כאלה שבחן הילדים עשו משהו — או אולי חשבו עליו — שבגללו הם חשים אשמה או בושה שאי אפשר לשאתן.

מכיוון שתשומת לב רבה הוקדשה זה זמן רב לקטגוריה השלישית, אעסוק כאן רק בשתיים הראשונות. נמחיל בראשונה.

לא פעם ילדים צופים בסצנות שהחורים היו מעדיפים שלא יראו; הם יוצרים רשמים שהחורים היו מעדיפים כי לא ייצדו; ויש להם חוויות שהחורים היו מעדיפים להאמין שאין להם. העדויות מצביעות על כך שרבים מילדים אלה, ממוך עדנות להגשת הוריהם, מיישרים קו עם רצונות הוריהם על ידי הוצאתו של מידע זה מתהליך העיבוד, וכאשר הם עושים זאת הם מפסיקים להיות מודעים לכך שאי-פעם צפו בסצנות כאלה, הטיבעו בהם רשמים כאלה

על הידיעה של מה שאין אמורים לדעת וההרגשה של מה שאין אמורים להרגיש

יש כיום הוכחות מוצקות לכך שלהתנסויות שליליות עם הורים בילדות, כמו אלה שתוארו בפרק הקודם, יש תפקיד חשוב בגרימת הפרעות קוגניטיביות. כך למשל אפשר להראות בביטחון סביר, כי לפחות כמה מהמקרים שבהם התנסויות ודידוקסטים הם מעורבות וכמה האמוניה — מתונה וחריפה כאחד, ובהם מקרים של אישיות רבת-פנים — נובעים מהתנסויות מעין אלה. עם זאת, מחקר שיטתי על רצפים סיבתיים אלה הוא עדיין נדיר, וברור כי זהו תחום המשוות למאמץ מחקרי ניכר. מודע אפוא הוא הונוח כל כך?

השפעה שלילית אחת, שהתייחסתי אליה בפרק הקודם, היא המסורת החזקה באסכולה הפסיכואנליטית להתמקד בפנטזיה ולהתרחק מהתנסויות היים אמיתית שאדם חווה בילדותו. סיבה אחת היא הקושי לערוך מחקר שיטתי בתחום. כך למשל מי שעוסקים בטיפול במבוגרים בלבד מתקשים לחקור אירועים שמזוהים לתקופה שהלפה לפני שנים רבות. לפסיכיאטרים ולמטפלים שילדותם עברה במשפחות יציבות יחסית, אשר במקרים רבים גם אינם מכירים את הספרות רחדשה על התפתחות המשפחה החלי, אין נורמות להשוות אליהן את הספרות מטופליהם. מעל לכל, קלינאים נחלקים לא אחת במסך של שתיקה מצד מטופלים ומשפחות כאחד, מסך שהכשרתם וניסיונם לא הכשירו אותם לחזור דרכו. אין תמה אפוא כי פסיכיאטרים — אפילו אלה שהתמחו בפסיכותרפיה — אינם מביאים בחשבון או מתעלמים לגמרי מהאפשרות שהפרעות פסיכיאטריות רבות, קלות כחמורות, מקוון באירועים שליליים בילדות. אפילו העובדה כי ילדים לא מעטים התקפנו גופנית או מינית על ידי הוריהם, לעתים שוב ושוב ועל פני תקופות ארוכות, נעדרת מהדיונים על הגורמים הסיבתיים בפסיכיאטריה. לאחזונה חל סוק-סוק שינוי. ראשית, הידע על האינטראקציה הורה-ילד בכלל, כולל טווח רחב של קשרים ואירועים שיש להם פוטנציאל פתוגני, הולך וגדל באיכותו וכמותו בזכות המחקר השיטתי. שנית, החשפעות הפסיכואנליטיות על ילדים החדשים לקשרים ולאירועים אלה הן כיום מוגבלות ומתעוררות טוב יותר. בעקבות זאת יש עתה מקרים רבים שהקלינאי מצוי בהם על קרקע מוצקה יותר כשהוא מסיק מסקנות אטיולוגיות. הדבר נכון במיוחד כאשר המטופל שלו מצג בעיות וסימפטומים התואמים את התוצאות הדדועות של התנסות

מפנה. לאחר מכן היא המטופל כיצד חש כאשר הציץ המטופל את חשיונו. לא היה זה כאילו הוא משקם זכרון, אלא כאילו הוא (המטופל) מקבל רשות לרבר על משהו שבאופן כלשהו תמיד ידע עליך.

אבי של המטופל אישר את האוטונומיה של הזיכרון כאשר הודו – לא בלי לחץ – כי אמו של המטופל עשתה כמה ניסיונות התאבדות בשנות לדתו של המטופל. הניסיון שהמטופל חזה בו התרחש מתחתיו בשנתו השלישית. המטפלת שלו שמעה קולות מחדד האמבטיה והגיעה בעוד מועד כך שמנעה מאמו לחנוק את עצמה למוות. לא היה ברור כמה בדיוק הצליח הילד הקטן לראות. אולם ככל פעם שהזכיר מאוחר יותר את האירוע, הן אבי והן המטפלת התכחשו לזיכרונותיו בטענה שהם רדאי פרי דמיונו או פשוט הלום רע. האב טען עתה כי הרגיש שזיך ללדו לזכור תקרית כזאת; אולם הוא הודה כי פעל גם מתוך רצון להסתיר את התקרית מחברים ומשכנים. כשנה אחר כך פטרה המטפלת, משום שהאם ראתה בנכחותה מתכחשת כואבת מדי לתקרית.

בפגישה טיפולית אחת, לפני שהוצעה אפשרות השחזור, נזכר המטופל בפירוט המטפלת האהובה שלו כאירוע שהמיר הש כאילו באופן כלשהו אירע באשמתי. בין האוטוציאציות הרבות לאירוע זה היו החיזיונות הזווית לכך שכליל היה עד למשהו ששינה את חייו, אף שלא ידע מהו. הייתה לו גם תחושה כי המטפלת הייתה הולדה היחידה מטעמו. כך אף שהזיכרון הורחק מעיבוד מודע, הוא המשיך להפיע על מה שהמטופל חשב והרגיש.

במקום אחד (Bowley, 1973) הפנית את תשומת הלב לתקריות הרחוקות מלחזית וניחות של ניסיונות התאבדות של הורים ולתקריות – הרבות אולי יותר – של אדומים בהתאבדות; צינתי עד כמה מועטה תשומת הלב שהוקדשה לניסיונות הלאדומים אלה בספרות הפסיכיאטרית והטיפולית. ייתכן שיש הרבה יותר מקרים כמו זה שמתאר רוזן משאנו מעלים על הדעת.

בין המצבים הרבים האחרים שהורים לא היו רוצים שילדם יצפה בהם הם עלולים ללחוץ עליו לחשוב כי לא ראה, הם אלה הקשורים לפעילותם המינית. דוגמה לכך שמעתי מפי קלינאית תקשורת, אשר ניסתה לסייע לילדה קטנה מעורערת מאוד אשר כמעט לא דיברה, כמה אירועים דרמטיים הוכיחו עם זאת שהיא מסוגלת לדבר היטב. היא הייתה מושיבה דוכן על כיסא כפינה ואז מנענעת באצבעה ונופת בו בטונים חמורים מאוד: "אתה רע מאוד – דוכון רע מאוד – לא ראית את זה – לא ראית חמורים מאד: "אתה רע מאוד – דוכון רע ושוב על דבריה בלהיטות גוברת. לא היה קשה לנחש מה היו הסצנות שהיה צריך ללמד את הרוני שלא ראה מעולם: אמה של הילדה הקטנה הייתה זונה בגיל העשרה.

ברור שמטרתם של להצים אלה מצד ההורים היא להבטיח כי ילדיהם יפתחו

או שהתנסו בתחויות כאלה. כאן נעוץ ליצתי מקוץ הדיפרנציה הקוגניטיבית שכתב שהוא נפוץ, כן הוא מונח.

קיימות ראיות ממקורות שונים לכך שהורים לוחצים לעתים על ילדיהם לחסום עיבוד מודע של מידע שיש כבר לילדים ביחס לאירועים, שההורים היו מערייפים שהילדים לא יצפו בהם מלכתחילה. הדוגמה הבחירה ביותר היא מאנציה של הזורה שנתור בהיים להעלים מדיעת הילד את התאבדותו של הזורה האחר. קיין ופאסט (Cain & Fast, 1972) מדווחים על ממצאים ממחקרים על קבוצה של 14 ילדים בני ארבע עד 14, כולם ילדים להורה שהתאבד, אשר פיתחו הפרעה פסיכיאטרית, במקרים רבים המורה. בסקורת הנתונים נראה החוקרים לגלות את ההשפעה הגדולה של השיפה לפני מצבים פתוגניים על חומרת הסימפטומים של הילדים: מצבים שעלולה להיווצר בהם אשמה גדולה (בכך לא ארוך כאן) ומצבים שהתקשורת בין הורה לילד מעוותת בהם מאוד.

כרבע מהילדים שנתקדו היו עדים בעצמם להיכש מסוים של מות הזורה, ולאחר מכן לחץ עליהם הזורה שנתור בהיים להאמין כי טעו כמה שואו או שמעו שכן המוות לא התרחש בגלל התאבדות אלא ממחלה או מתאונה. "לילד אשר צפה באבי יורה בעצמו למוות ברובה... אמרה אמו מאוחר יותר באותו לילה כי אבי מת מהתקף לב; לילדה אשר גילתה את גופת אביה תלחה בארון נאמר כי הוא מת בתאונה דרכים; ולשני אחים אשר מצאו את אדם כששורשי כפות ידיה חתוכים, נאמר כי היא טבעה בעת שהייה" (Cain & Fast, 1972), עמ' 102). כאשר תיאר הילד מה ראה, ניסה הזורה הזי לערער זאת על ידי לעג או שהתעקש על כך שהילד התבלבל בשל משהו שראה בטלוויזיה או כהלים רע שהיה לו. לעתים הבלבל התעצם כאשר הילד שמע כמה סיפורים שונים על תמונת מאנשים שונים ואף מהזורה הזי עצמו.

רבות מהבעיות הפסיכולוגיות של הילדים נראות נובעות ישירות מהשיפתם לסיטואציות מעין אלה. בין בעיותיהם היו אי-אמון כרוני בבני אדם, דיכוי של סקרנותם, חוסר אמון בחושיהם ונטייה להפוס הכול כלא מציאות.

רוזן (Rosen, 1955) מתאר מטופל מבוגר, גבר בן 27, אשר פיתח סימפטומים חמורים לאחר שארוסתו נטשה אותו כי להרשמה נטה למצבי רוח והיה בלתי צפוי. המטופל החל להרגיש כי העולם סביבו ואף קיומו שלו מתנפצים לרסיסים וכי דבר אינו אמתי. הוא נעשה מדוכאן ואבדני וחווה מגוון של תחושות גופניות מורדות, ובהן תחושה שהוא נחנק. לדבריו, מהשבוותו היו כמו צמר גפן. פעם, בשנה השנייה לטיפול, האנליטיקאי הגיב לריצף האוטוציאציות של המטופל ועל רקע תולדות חייו הסתכן בניסיון שחזור; הוא הציע את האפשרות שאמו של המטופל ניסתה להתאבד והוא חזה בכך כילד. פקד זמן קצר לאחר הצעה זו החל המטופל להתייטר בסערת עוינות ובה. התברר כי הפגישה הייתה נקודת

האב המכובד – ואולי האהוב – של שעות היום ובין האב השונה כל כך של האירועים המוריים בליל הקודם. הילדה מזהרת שבשום אופן לא תוציא מילה בפני איש – כולל אמה – ומהפשת אישור של אביה לאירועים אלה; מבין שהיא נעשית מובלבלת כאשר אין מגובה. האם זה באמת קודה או שמא הלמתי? האם יש לי שני אבות? אין פלא שבשנים מאוחרות יותר אין היא בוטחת באף גבר; ועמדתו המקצועית של מטפל גבר נראית לה כפסדה המסתירה כוונות ציד. אין זה מפליא גם שהצו לא לגלות בשום אופן לאיש נשאר בתוקף; וכי הציפייה שאיש לא יאמץ מבטיחה שתוקף. אנו עשויים לתהות, באיזו תדירות מטפלים לא מיומנים עלולים לרפות את ידי המטופלת מלספר את האמת; ואם היא מטפלת ככל זאת – עלולים לחזק את צפייתה כי איש לא יאמץ לסיפורה. ברוגמאות שתוארו עד כה המודיע שההורה לוחץ על הילד לחסום הוא מודיע הקשור לאירועים בעולם החיצוני. במצבים אחרים המודיע שיש לחסום קשור לאירועים בעולם הפרטי של הגשות הילד. הדבר קורה בתכיפות הרבה ביותר במצבי פחדה ואבדן.

כאשר הורה מה, לא זו בלבד שההורה שנוחר או קרוב אחר עלולים לספק לילד מודיע שגוי או מטעה, אלא עלול גם לעכור מסר שאין זה מן הראוי שהילד יהיה במצוקה. הדבר יכול להיאמר מפורשות: מילד (1979) מתארת שבאשר ממה אמו של ילד בן שש, אמרה לו דודתו: "אתה חייב להיות אמין; אל תכבה; עכשיו לך לחדר שלך ושחקי פה". במקרים אחרים המסר רק משתמע. לא פעם אלמנות או אלמנים החלשים לכטא את מצוקתם, מעוררים למעשה את ילדיהם לחסום את כל ההרגשות שיש להם ביחס לאבדן. פיליס פלגי (Palgi, 1973) מתארת כיצד ילד קטן, שאמו נופה בו על שאינו זוכה על מות אביו, השיב: "אין אני יכול לכתוב כשאף פעם לא ראתי אותו זוכה?".

בפועל יש סיטואציות רבות שמבקשים בהן במפורש שהילד לא יכבה. למשל ילד בן חמש שהאומנת שלו עוזבת מתבקש לא לכתוב כי זה יקשה עליו. ילד שהוריו עוזבים אותו בבית החולים או בפנימייה ומתקשים שלא יכבה, אחרת הם לא יקרו אותו. ילד שהוריו נוסעים פעמים רבות ומשאירים אותו עם אחת מרופי של נערות המשמשות מטפלות אינו זוכה לעידוד להכיר ברגשות של ברידות ואולי כעס בגלל היעדרותם המתמדת. כאשר הורים נפרדים, לא אחת מבהירים לילד שאל לו להתגעגע להורה העוזב או להשתוקק לשונו. לא זו בלבד שצער וכי מתוארים כלא ראוים כסיטואציות אלה, אלא שלדים גדולים יותר ומבוגרים עלולים ללעוג לילד במצוקה על שהוא חנוק בכיין. האם זה מפתיע שבנסיבות כאלה נחסמים הרגשות?

כל המקרים הללו כורדים דיים, אולם לדעתו הם הונחו קשות כגורמים להתחקה של מודיע ושל הגשות מן המודעות. עם זאת, קיימים גם מצבים אחרים

וישמוץ תמונה חיצונית לגמרי שלהם. ברוגמאות שניגמו ער כה צוירת הילדן שהופעלה הייתה גסה. מקינים שביימים אר מקינים לא פחות הם מקינים שהולחק המופעל בהם הוא מעוץ יותר.

כשני העשורים האחרונים הוקדשה תשומת לב מחודשת לגילוי עריות, הן לשיבחות הגבוהה שלא זכחה להכרה והן להשפעותיו הפתוגניות על ילדים. הצורות הנפוצות ביותר הן בין אב לבתו או בין אב חורג לבת חורגת. בין תביעות והיסטפסמונים של ילדים ומתבגרים, שנובעים לדעת רבים מהתנתות אלה, נמצאים במיוחד התרחקות מכל יחסים אינטימיים, הפרעות שניה וכוונות אברזיות (MacCardy, 1982; Adams-Tucker, 1978). עמית ברנדן מקקרוי תוארו מעולם לא פורסם. הוא חשד כי הפרעה כזו תופיע במיוחד אצל לרדים המתקרבים לגיל ההתבגרות. כמה שאציג אני מסתמך על מסקנותיו.

כאשר מתפתח קשר מיני בין אב לבתו המתבגרת, מודות מקקרוי, הוא מקבל אישור של האב בחיי היום-יום באמצעים כמו מבטים סודיים, נגיעות סודיות ורמוזות. אולם במקרה של ילדה קטנה יותר, סביר שהאב לא יכטא אישורים מעין אלה. במקום זאת, הוא מתנהג בשעות היום כאילו אירועי הילדה מעולם לא תרחשו; וברוך כלל אירכה זה כמעשים משתמרת אפילו ונען רכ לאחר שהבת הגיעה לגיל ההתבגרות.

מקקרוי מתאר מקרה של אישה נשואה, א' שהיא טיפל בה כשל ריכאון ותללת בכרורי הרגעה ובאלכוהול. רק לאחר ארבעה חודשי טיפול היא הוזכרה את עשר השנים שבהן סבלה מהטרדה מינית מצד אביה המאמץ. ההטרדה החלה כאשר הייתה בת חמש או שש, מנין לאחר שאמה המאמצת נפטרה, ונמשכה עד שסמלאו לה 16, כאשר ברהה. בין בעיותיה הרבות היו קוירות מינית, גועל מהסוי מין ותחושה של שחור פנימי של "כחם שחור". בעיותיה החמירו כאשר בתה שלה הגיעה לגיל ארבע. ככל פעם שהבת ביטאה אהבה כלפי אביה וישבה לידו, א' הרגישה נסערת ותוחה קנאה ונורד לגונן על הילדה; במקרים אלה היא אף פעם לא הייתה מסוגלת להשאירם יחד לרדם. בטיפול היא הייתה כנועה ומפודה ועמדה על המשמר אל מול כל תנועה של המטפל.

אשר ליחסי גילוי העריות, א' תוארה כיצד אביה המאמץ לא רמו בשום ומן במשך היום על בקוריו והליים בחזרה, אשר תמיד נותר חשור. להפך, הוא חרצה לה ללא הרף על הסכנות בלהרשות לבנים לבח רחוק מדי ועל חשיבות הצניעות לפני הנשואים. כאשר ברהה בגיל 16 מתביית, הוא לא רק התעקש על כך שלא תספר לאיש, אלא גם הוסיף כטרקסיות, "ואם תספור, איש לא יאמין לך". בהחלט ייתכן שצדק, משום שאביה היה מנהל בית הספר וראש המועצה המקומית. בהתייחסו למקרה זה לדומיני, מודגיש מקקרוי את הפיטול הקוגניטיבי בין

חטרה ל"י, שכן כל אלה עלולים היו להגביל את חירותה ותיא זניחה וקרקת לה מאור. כל זה פנה אפוא נגדי (מילר, 1979, עמ' 72-71).

כמשפחות אחרות הלהצים פחות מעונינים. צורה אחת, איום לנטוש את הילד כאמצעי לשלוט בו, היא נשק עצמתי ביותר, במיוחד לפני ילד קטן. לנכח איימים כאלה מה עוד ילד לעשות חוץ מלציית למשאלות הוריו בכך שירדתיק מעיבוד נוסף כל מה שהוא יודע שהם רוצים שישכח? במקום אזור הצעתי סיבות להאמין שאיננים מסוג זה אחרים להודות אקוסית או כרונית (Bowly, 1973), וגם לכך שאדם יגיב כדיצאון כרוני לשכול מאוחר יותר בחייו, כאשר האמונה הדנומיננטית תהיה שהוא נמשכונתה, פעונש, על ידי האדם שמת (Bowly, 1980).

ההשערה המוצעת כי צורות שונות של הפרעה קונגניטבית המתגלות בילדים ואף בהמשך החיים מקורן בהשפעות שהחלו בשנים שלפני גיל ההתבגרות, עולה בקנה אחד עם הסימנים שבשנים אלה נפשם של ילדים רגישה במיוחד להשפעות מבחוץ, ואף לכך, כפי שכבר ציינת, היא מידת פגיעותם של ילדים קטנים לאיננים מהזיהום לזרות ואף לנטוש אותם. לאחר שהילד מגיע לגיל ההתבגרות, פגיעותו לאיננים כאלה פוחתת בכורה.

עד כמה נפשם של ילדים בגיל קדם-התבגרות מוערת להשפעת הזורים מרגים היטב ניסוי שעוד גיל (Gill, 1970). במדגם היו ילדים בני עשירי מבית ספר יסודי בלונדון והוריהם. מתוך ארבעים המשפחות שהוזמנו להשתתף (לא היו אלה משפחות מהגורים) הסכימו 25. נעוד בקור אצל כל משפחה בכיתה, והוצגה לה על מסך סדרה של עשיר תמונות, כל תמונה במשך שתי דקות.

חמש מהתמונות נלקחו מספר תמונות או מסרט השאר ממבחי התפסה תמטית (TAI: thematic apperception). כמה מהתמונות היו נעימות מבחינה רגשית, למשל אם המסתכלת על ילדה קטנה המחזיקה תינוק. כמה מהן הציגו מראות ארטיסטיים או מפחידים. שלוש נשאן אופי מיני: אישה בהיריון שוכבת על מיטה; זוג מתחבק ברחא; ואישה אוזרת כהפי גבר הנראה כמתרחק עם תמונה של אישה ערומה למהצה בקע.

סדרת עשיר ותמונות הוצגה שלוש פעמים ברצף. בהקדנה הראשונה, האב, ואם והילד התבקשו לכתוב כל אחד בנפרד מה הם ראו כמתרחש בתמונות. בהצגה השנייה התבקשו בני המשפחה לדון בכל תמונה במשך שתי הדקות שבהן הוקדנה. בהצגה השלישית כל כן משפחה התבקש לחזור ולכתוב באופן עצמאי מה הוא רואה עתה כמתרחש.

כאשר נבדקו תגובותיהם של הילדים לשלש התמונות המעלות נושאים מיניים, נמצא כי בעוד חצי מהילדים (2) תוארו את הנושאים המיניים כאורח

שהם ערינים וסמוריים יותר אך נפוצים לא פחות, שיש להם השפעה רומה. דוגמה אחת היא כאשר אם, אשר חוזרת בעצמה לידות חסוכת אהבה, מתפשט אצל הילד שלה את האהבה שהסדה לה עד כה. בכך היא הופכת על פיהם את החסים הנורמליים של הורה-ילד, כשהיא דורשת מהילד לנהוג כהורה בעוד היא נעשית לילדה. למישהו שאינו מודע למתרחש נראה כי הילד "מפונק מדי", אך התבוננות קרובה יותר מגלה כי האם משילה עליו עול כבד. מה שרלוונטי כאן במיוחד הוא שכרוב המקרים מצפים מהילד להכיר טובה על השפעת המסור שהוא מקבל ולא להבחין בדידות המוטלות עליו. תוצאה אחת היא שבהתאם למשאלות אמו הוא מציייר תמונה חד-צדדית שלה כאוהבת וכנרובה להפליא; וכבר חוסם עיבוד מודע של מידע רב שאף הוא עומד לישותו, שהיא לא פעם אנוכית, תובענית וכפורת טובה. תוצאה נוספת היא שהילד מאפשר לעצמו מוזיעות רק להגשות של אהבה והכרת טובה כלפיה, שוב בהתאם למשאלותיה, וחוסם כל רגש של כעס שעשוי להיות לו כלפיה, על כך שהיא מצפה ממנו לדאוג לה ומנועת ממנו למצוא לו הכרים משלו ולחיות את חייו.

סיסואוציה קרובה לכך היא זו של אם שהייתה לה ילדות טראומטית, אשר מודאגת שמא תיזכר באומללות העבר וא תיעשה מדוכמת. בשל כך נדרשים ילדיה להראות שמחים ומיד ולזיננע מביטויי צער, בדידות או כעס. כפי שניסח זאת מטיפל שלי לאחר תקופת טיפול ארוכה: "אני רואה עכשוי שהייתי בודד נורא ככלי, אבל מעולם לא הרשו לי לדעת זאת".

רוב הילדים נעורים לחוריהם, מעדיפים לראותם כאור חיוני ולהוטים להתעלם מחסורונות רבים. עם זאת, אין הם מציינים מרצונם לציפית ההורה לראותו רק באופן שהוא מכתב או להרגיש כלפיו רק רגשות שהוא דורש. כדי להבטיח זאת, חייבים להפעיל לחץ. הלחץ יכול ללבוש צורות שונות, אולם האפקטיביות של כל הצורות נשענת על כמיחמו המתמדת של הילד לאהבה ולדוגנה. אליס מילר (1979), אשר הקדישה לביעות אלה תשומת לב רכה, מצטטת משופלת מבוגרת, שנולדה כבת הבכורה לאשת מקצוע חסרת ביטחון:

אני הייתי היהלום שבכתר אמני. תמיד הייתה אומרת: על מאיה אני יכולה לסמוך, היא כבר חסדת. וכך אכן עשיתי. גדלתי לה את הילדים הקטנים כדי שהיא תוכל לחמסר לקריירה המקצועית שלה. היא קנתה לעצמה יותר ויותר תהילה, אך מעולם לא ראתיה מאושרת. כמה ערכים כיליתי בנענועים אליה... הקטנים בכ וואני הרגשתי אותם, אך אני מעולם לא בכיתי. מי כבר צריך ילדה כביניתי? את אהבתה של אמי יכולתי לקבל רק בנתיא שאהיה קומפנטטית ומלאת הכנה ואדע לשלוט בעצמי, ובנתיא שלעולם לא אעמיד את התנהגותה במבחן השאלות וליא אגלה עד כמה היא

מחקרים על תפיסה אצל בני אנוש (Norman, 1976; Edely, 1974) זיהו כי לפני שאדם ער לכך שראוה או שמע משהו, הזרם החושי הנכנס דורך עיניו או אוזניו כבר עבר דרך שלבים רבים של בחירת, פירוש והערכה, ובהם הזרם חלק ניכר של הזרם המקורי. הטובה להרחקה נרחבת זו היא שלעורצים האחרים לרוב העיבור המתקדם יש קיבולת מוגבלת, ועל כן יש להגן עליהם מעומס יתר. כרי להכטיה שמה שרלוונטי ביותר חודר ורק מה שפחות רלוונטי מורחק. הטלציקיה המתבצעת על הזרם הנכנס מצויה בשליטה מרכזית, אפשר לומר בשליטת האני. אך שעייבור זה נעשה במהירות יוצאת דופן וכמעט כולו מחוץ למודעות, חלק ניכר של הזרם הנכנס מגיע בכל זאת לשלב עיבור מתקדם מאוד כטרם יורחק. תוצאות הניסויים בשמיעה דיכוסית מספקות דוגמאות מרשימות לכך.

בסוג זה של ניסוי מועברים לאדם בו בזמן שני מסרים שונים, אחד לכל אוזן. האדם מתבקש להתירחם רק לאחד מהמסרים הללו, למשל זה שמבקש באוזן ימין. כרי להכטיה שהוא מקריש לו תשובת לב מתמדת, הוא מתבקש לחיות "צל" של המסר בכך שיחזור עליו מילה במילה כאשר הוא מקשיב לו. ההפרדה בין שני המסרים קלה למדי, וכדרך כלל בסוף המפגש אין הנבדק מודע כלל לתוכני המסר שלא הקשיב לו. עם זאת, יש יוצאי דופן חשובים. למשל אם במסר שלא הקשיב לו הוזכר שמו או הפיעה מילה שיש לה משמעות אישית בשבילו, הוא כהחל יבחיך בכך ויזכור זאת. הדבר מצביע על כך שאף שהנבדק אינו מתיחס במודע למסר הנוסף, מסר זה נתח לעיבור מתמשך ומתקדם יחסית, וכו מתקיים אחר משמעותו ומעורכים את תכניו כרלוונטיים יותר או פחות; כל זאת בלי שהאדם יהיה ער בדרך כלשהי למרחש.

בהתנהלות הרגילה של חי אדם הקריטינינים המיושמים לזרימה חושית וקובעים איזה מודע יתקבל ומה יש להחזיק משקפים בכירור את האינטרסים החשובים ביותר לאדם בכל עת. כך כאשר הוא רעב, מועדפת זרימה חושית העוסקת במזון, בעוד דברים רבים אחרים שהיו עשויים לעניין אותו בזמן אחר מושמטים. עם זאת, אם מאיימת סכנה, תשתנה ההעדפה כמהירות, כך שהתוכן העוסק בענייני סכנה וביטחון יקבל עדיפות ומה שעוסק במזון יושמט זמנית. שינוי זה בקריטריונים הקובעים מה ייקלט ומה יורחק מושפע ממערכות הערכה שהן מוכריות לאישיות.

בסיוכים זה של הממצאים מדיסיפלינה שכנה אני רוצה להדגיש כמה נקודות מרכזיות. ראשית, במרוצת חייו של אדם הוא עוסק בהרחקה או בחסימה של חלק גדול מכל המודע שמגיע אליו. שנית, הוא עושה זאת רק לאחר שנגמשה הערכה בנוגע לרלוונטיות של המודע עבורו. שלישייה, תהליך זה של השמטה סלקטיבית מתבצע בדרך כלל בלי שהאדם ער בכל דרך שהיא להתרחשותו. יש להודות כי ער כה רוב הניסויים הללו עסקו בעיבור הוריימה החושית

עובדתי וישיר, מתציתים לא ווצליון לעישות זאת. למשל בתמונת האישיה החזרה תשובה כנה של אחד הילדים הייתה: "יורי נחה. אני רואה שהיא מצפה לתנוק. היא ישנה, אני חושב". בתיאורי אותה תמונה על ידי ילדים אחרים הושמטה כל התייחסות לחיריון. "מישהו ישן במיטה", "יש איש במיטה. הוא ישן".

צער שני היה לנה כיצד החורים דנו בתמונה בנוכחות הילך בעת ההקרה השיינה. הניתוח נעשה על ידי פסיכולוג שלא ידע מהו תגובות הילדים. גם כאן היה ברור שבזמן שכלמה מהחורים היו כנים ביחס למראה שהוצג, אחרים לא התייחסו אליו או הביעו גועל. למשל במקרה של האשה החרה אמו של אחד הילדים ציינה בפתיחות ובשלוש הודמנות כי האשה מצפה לילך ונחה בשעת הצהריים. בניגוד לכך, הוריו של ילך אחד סיימו את הדיון כן שתי הנקות שלהם בלי שום התייחסות מעין זו. במקום זאת הם הורכזו בפרטים ניטרליים מבוהנה רגשית, כמו המסדות של האשה, הכר של שמלתה ואיכות הריחש. אין זה מפתיע שהיה מתאם גבוה בין האופן שהילדים הגיבו לתמונות לאופן שהחורים דנו בהן לאחר מכן.

בהצגה השלישית התיאורים שניתנו על ידי כל הילדים נעשו מדייקים יותר, אולם אצל ה-12 שהגיבו בצורה גלויה בהצגה הראשונה חל שיפור ניכר יותר לעומת ה-13 הילדים שלא הצליחו לדווח על תוכן התמונה בהצגה הראשונה. אין ספק כי בעת הדיון בתמונות כמה מהחורים נמנעו, באופן מודע או לא מודע, מלהתייחס לתוכנן. היה גם הגיוני להסיק כי אי-התלהותם של ילדים שחוו בכיתם. כמובן מה שהגיטוי לא יכול היה להראות הוא אם ילדים אלה באמת לא הצליחו לתפוס את המראה שהוצג, או שמא הם תפסו אותו אך לא יכלו לדווח מה הם רואים. מכיוון שילדים בגיל קדם-התבגרות נוטים להיזת אטיים ולא בטוחים בתפיסותיהם, אני מנחה כי לפחות כמה מהילדים בניסוי באמת לא הצליחו לדווח מה מתרחש. אחרים היו עשויים לדעת באופן אינטואיטיבי כי המראה הוא כזה שאין הם אמורים לדעת עליו ולכן נמנעו מלדווחו.

ממבט ראשון, הרעיון כי מידע בעל משמעות מסוימת מועד להסומה או להרחקה סלקטיבית מתפיסה נראה פודדקסלי. אפשר לשאול, כיצד יכול אדם להחזיק מיעבור באופן סלקטיבי גידי מסרים, אלא אם כן הוא תופס תחילה את הגידי שברצונו להחזיק? אולם אכן נגף זו נעלמת כאשר מתייחסים לתפיסה כהחליך רב-שלבי, כפי שממשיגים אותה כיום. ואכן, עבודה ניסויית על תהליכי עיבור מודע ככני אנוש, אשר התבצעה סביב העשור האחרון, מאפשרת לנו לקבל מושג טוב הרבה יותר על טבעם של תהליכי החסימה שאנו עוסקים בהם מכפי שהיה אפשרי כשפרוידי ואחרים במסורת הפסיכודינמית ניסחו לדאשונה את תאוריות ההגנה, שהשפעתן מאז כה רבה. בהמשך הפרק אסקור בקצרה גישה חדשה זו.

4 תיאורתי מטפלת עם בעינות דומות, שבנויסיגוניה הייתה גם מקיפה – שהחלה כשתייתה בת ארבע – של 18 חודשים במועד שלא הייתה בו החיזיונות אישית. אף ששני מטופלים אלה התקדמו במידה מעורדרת בעת הטיפול, שניהם נותרו רגישים יותר מאחרים לפני התייחסות.

בעשור האחרון תיארו מטפלים כמה מטופלים, לידים ומבוגרים, שהתפרעוניהם נבעו כנראה מהתנתקות דומות וגרוניות יותר, אשר הביאו לפיצול באישיותם בחמרה רכה עוד יותר. דוגמה לכך היא ג'ולדין בת ה-11; היא נמצאה משוטטת ומבלבלת ואיבדה כל זיכרון על מחלתה הסופנית של אמה ועל אירועי שלוש השנים שלאחר מכן. בתום תקופת טיפול ארוכה, המתוארת בפירוט רב על ידי מקאן [MacCann] (כתוך 1974, Furman), סיכמה ג'ולדין את החוויות שקדמו לאמוניה שלה: "עם אימא פחדתי מוות לעשות משהו לא בסדר. ראיתי כמו עיני ניצו תקפה במילים ובמעשים את אבי ואת אחתי. אחרי תכול הייתי רק ילדה קטנה, חסרת כל כוח... איך יכולתי לכתוס על אימא – היא הייתה תביטתן היחיד שהיה לי... מהקחי כל רגש – קרוו הכרים שלא יכולתי לשאת – היה עליי להמשיך. אם הייתי נותנת לדברים לפגוע בי, לא הייתי כאן. הייתי ממה או בכתי חוליה לחולל נפשי"²⁴.

מצבה הפניכולוגי המורכב של ג'ולדין וחוויות הילדות שנחשבו אחריות לו דומים מאוד למצבים של מטופלים הסובלים מאישיות רכה-פנים ולחוויות הילדות הנתפסות כמבירות לכך.

במאמר שכתב בליס (Bliss, 1980), המבוסס על בדיקות קליניות ועל טיפול באמצעות הטיפול, תוארו 14 מטופלות שאובחנו כסובלות מאישיות רכה-פנים. ההשערה שהעלה בליס הייתה כי היאישיות המנויות, המשתלטות על המטופלת מזמן לזמן, הן יצירה קוגניטיבית של האישיית העיקרית אשר כללה מגיל ארבע עד שבע עברה תקופת ממושכות של אירועים מכאיבים ביותר. לפי בליס, כל אישיות כזו נוצרה במקרה כדי לשרת מטרה או תפקיד ייחודיים. מהדוגמאות שהוא נותן אפשר להסיק כי יש שלושה סוגי תפקידים עיקריים. הפשוט והחיוני ביותר הוא לפעול כבן לוויה וכמגונן. כאשר האישיית היוצרת ואין מישוה אחר לפנות אליה. תפקיד כזה הוא לאלוש אירועים מכאיבים שאי אפשר לשאתם, כמו במקרה של ילדה בת ארבע או חמש אשר חלקה חדר עם אמה, אשר גמסה מסרטן וזעקה מכאיב שעות על גבי שעות. התפקיד השלישי מורכב יותר, והוא לקחת אחריות על חשיבה, על רגש ועל פעולה בדרכים שהמטופלת אינה יכולה לקבל כשייכות לה. בדוגמאות שנותן בליס

הנמוכיות, כלומר בתפיסה; ולא בשימוש במידע שכבר אוזוסן בדיכרון, כלומר בהזכרות. עם זאת, נראה כי גם כאן חלים אותם עקרונות כלליים. בכל מקרה נקבעים קריטריונים על ידי מערכת הערכה מרכזית אחת או יותר; קריטריונים אלה הם הקובעים איזה מידע יעבור לעיבוד נוסף ומועד ואיזה יודת. כך ככות עבודתם של פסיכולוגים קוגניטיביים אין עוד קושי לדמיין ולתאר כמותם תפעוליים מנוגות מנטלי המסוגל לחסום מידע מסוגים מסוימים ולעשות זאת בלי שהאדם ער למחרת.

רבה נבחן עתה קטגוריה שנייה של התרחשויות והתנסויות שיש נטייה לחסום ולשכות, אך בו בזמן הן ממשיכות להשפיע יותר או פחות על מחשבותיו של אדם, על רגשותיו ועל התנהגותו. אלה הן אותו התרחשויות והתנסויות כשהורים מתייחסים לילדיהם באופן שהילדים אינם יכולים לשאת את המחשבה עליו או את שמירתו ביודון. גם כאן לא זו בלבד שיש אמנויה חלקית או מלאה של רצף האירועים, אלא מתפתחת גם הדחקה מהמורעות של המחשבות והרגשות והחופים לפעולה, שהם תגובות טבעיות לאירועים מעין אלה. הדבר מביא להפרעות אישיות קשות, אשר בצורתן הנפוצה והחמורה פחות מאובחנות כמקרים של נרקיסיזם או של עצמיכות, ובצורתן החמורה יותר מתועגות כפגות, כפסיכוח או כמקרה של אישיות רכה-פנים. ההתנסויות המביאות להופעתן של הפרעות אלה נמשכו כנראה או חזרו על עצמן כמה שנים בילדות. "יתכן שהחלו בשנותיים או בשלוש השנים הראשונות, אך לרוב נמשכו גם בגיל ארבע, חמש, שש ושבע, ולעיתים קרובות גם זמן רב אחר כך. בהתנסויות עצמן יש דחיקה חוזרת ונשנית מצד החורים, המשולבת בבין לכיחותו של הילד לאהבה, לדאגה ולעידוד, ובמקרים החמורים יותר אלימות גופנית (מכות) חוזרת ונשנית ולעיתים שיטתית, וגם ניצול מיני על ידי האב או כן זוגה של האם. אין זה נדיר כי ילד במצב קשה זה נתון לשילוב של התנסויות מעין אלה.

אנו מהחוללים בקצה החמור פחות של מה שנוראה כמנגד של הסמונות שיש בנייתן קשה.

דוגמה של מטופל שתתיג כ"עצמי כותב" ניתנה כבר בפרק 3. הדוגמה עסקה באקדמאי צעיר דיכאוני ואבני במצב חמור, אשר נזכר בזמן הטיפול כיצד דחתה אותו אמו באופן עקבי, התעלמה מכיני, נעלה את עצמה בחזרה במשך ימים ועזבה כמה פעמים את הבית. למרבה המזל, הייתה לו מטפלת אשר הבינה את הבעיה, נתנה אמון מלא בחוויות הילדות שתוארו והעניקה הכרה אחרת הן לכיחותו שלא נענה לאהבה ולדאגה והן לרגשות האלימים שלו כלפי אמו בעקבות הדרך שטיפלה בו, רגשות אשר הופנו תחילה כלפי המטפלת. בפרק

24 תקציר ארוך של תיאור של מקיאן מופיע בספר אבדן (Bowlby, 1980), עמ' 338-344.

* התקף של אבדן זיכרון ואבדן זהות שעלה להימשך חודשים או שנים.

הוא נהוג בתאונות דרכים שנתגייס קודם לכן. בהודישים רבים של מפגשים פעמיים בשבוע עם עובדת סוציאלית עמדה האם על המיטמר וסיפדה אך מעט על הרסיים במשפחה. לכסות, לאחר כמעט שנתיים, הוסר הלטי. האם הודתה שחשה דחוייה גדולה כלפי סילביה מרגע לידתה והיארה תחושות רצחניות שהיו לה ולאביה של סילביה כלפיה. היא הודתה כי הטיפול שלה בסילביה היה "ברוטלי ביותר". לאב היה מוגז אלגם מאוזן ובהתקפי הזעם התכוונים שלו שכר רחמים והשליך אותם בחדר. פעמים רבות הוא הכה את סילביה ואפילו השליך אותה בכוח.

זהות הדאלקים לא הייתה אפוא נוטלת בספק. מאחורי ה"פנטזיה" של התקפת דאלקים היו ציפיות מבוססות במציאות להתקפה מצד אביה או אמה. כפי שניסדהה זאת בלוד (Bloch, 1978), הנתח יסוד של הגישה הטיפולית שהיא ואחריים כמותה ממליצים עליה במקרים כאלה, היא שמה שמוגדר בקלילות וכה כל כך כפנטזיה יש להכיר בו כמשקף מציאות מרה; והמשלה הטיפולית המקומדת היא לזהות את חוויות החיים האמיתיות מאחורי ההסוואה המטעה. לא זו בלבד שחוויות ילדות של ילדים כמעט פסיכוטיים אלה דומות לאלו המאפיינות מטופלים מבוגרים בעלי אישיות רכת-פנים, גם הלכי הרוח שהמטפלים מתארים בשני המקרים דומים מאוד. נראה אפוא סביר מאוד שיש קשר אמיץ בין שתי התופעות. יש לציין גם שממצאים אלה תומכים בהשערה שהציע נידרלנד (Niederland, 1959a; וראו: Bowlby, 1973) כי הדליויות הפרנוידיטיות של השופט שרכב, שפויד ביס עליון את תאוריית הפנוניה שלו, היו גרסאות מעוותות של המשטר החינוכי שהישים עליו אפיו החל בחודשי חייו המוקדמים.

כפרק זה, כמו כמעט ככל עבודתו, המוקדתי בפסיכופתולוגיה ובכמה מהתנאים הגורמים לה. הסיבה לכך היא אמנתו כי רק באמצעות הכנה טובה יותר של אשילוגיה ופסיכופתולוגיה אפשר יהיה לפתח טכניקות טיפוליות ובמיוחד שיטות מגיעה, שעד מהרה יהיו אפקטיביות ויחסכו כוח אדם מיומן.

הגישה הטיפולית שלי רחוקה מלהיות מקורית. אפשר לנסח את ההשערה הבסיסית בפשטות. כל עוד התפוסים הנוכחיים של תפיסה והכנה של מצבים, וגם הרגשות והפעולות הנובעים מהם, נקבעים על ידי אירועים חווייתיים טעונים רגשית שנתסמו מפני עיבוד מודע נוסף, תהיה האישיות מעודת לקוגניציה, לרגש ולתנהגות שאינם מותאמים לסיטואציה הנוכחית. כאשר נחטמות הכמהיה לאהבה ולדאגה, היא תמשיך להיות בלתי נגישה. כאשר יש כעס, היא ימשיך להיות מכונן כלפי משרות לא מואמות. בדרך דומה, תמשיך להתעורר חרדה במצבים לא מואמים וצפויה התנהגות עוינת ממקורות לא מואמים. המשלה

יש שבאה אלימה כלפי אם שניסתה לזרוק את המטופלת כשזיינתה ילדיה, שבאה שהתגברוה עיך כריי כוונה ממשית לרצוח אותה; הרגשה והתנהגות מינינית לאחר שונאנסה כילדה; ורגשות של פחז ורצון לבכוח, לאחר שבפי הביא לעונשים ולאומים מצד החוריים.

מכיוון שממצאים שמקודם בהליכי היפנוזה מעוררים מהלוקת, חשוב לציין שקבוצת מחקר קלינית באוניברסיטת קליפורניה באיידהויץ, המשתמשת בהליכים קוגניטיביוניים ואשר חקרה כמה מקרים (Reagan, תקשורת אישית), הגיעה למסקנות דומות מאוד לאלו של בליס.²⁵ גם ההליכים הטיפוליים דומים והם אף עולים בקנה אחד עם הרעיונות הטיפוליים המוצגים בפרק 8.

לכסות, כמה פסיכיאטרים ומטפלים כילדים (למשל Stroh, 1974; Hopkins, 1984; Rosenfeld, 1975; Bloch, 1978) ויארז ילדים שהשיריכם ותתנהגותם גורמות להם להיראות כמעט או ממש פסיכוטיים, המבטאים רעיונות פרונואדיים בעליל, ואת מצבם – כפי שמצביעות הריאות – אפשר לייחס להתעלות ממושכת מצד ההורים. ילדים אלה הם לא פעם מקסימים וחביבים לרגע אחד ועורנים כפראות ברגע אחר, והשינוי מתרחש פתאומיות וללא סיבה ניכרת לעין. יתר על כן, האלמות הקשה ביותר שלהם נוטה להיות מבותרת נגד אותו אדם עצמו שאליז הם נראים – וזו האמת – כקשוריים ביותר. ילדים אלה מתייחסים לא פעם כפחד הם נראים – וזו האמת – כקשוריים ביותר. מעברירים את זמנם בניסיון לכווח מן ההתקפה הצפויה. לפחות בכמה מהמקרים האלה יש ראיות משכנעות לכך שהם מפחדים מהתקפה מצד אחד ההורים, אולם מכיוון שציפייה זו מפחידה באופן שאי אפשר לשאת, ההתקפה הצפויה מיוחסת למפעלת רמיונית.

כרוגמה, הבה נבחון את המקרה של סילביה בת השש, שהופקנים (Hopkins, 1984) מתארת. אחד הסימפטומים היעיקיים שלה היה אימה מכך שהביסאות ופריטי ריהוט אחרים, שכינתה דאלקים, יעופו בחוד כדי לפגוע בה. "דאומה שלה הייתה עוז וכאשר התמידה להתכוון באימה ולהתכופף כאילו היא עומדת להסוף מכה מראלק או ממפלצת אחרת, חשבתני שיש לה הלוגניציות". מההתחלה ביטאה סילביה גם פחד שהמטפלת שלה תכה אותה כמו שעשתה אמה. לא זו בלבד שהיא חוזה ותקפה את המטפלת שלה, היא גם איימה עלמים רכות להרוג אותה.

25 ראו גם בספרו של בליס (Bliss, 1986). ראיות נוספות לכך שהפרעת אישיות רכת-פנים מתפתחת בילדות כרוגמה מפני טראומה קשה, לרוב התעלות קשה, מביא קלופט (Kluft, 1985).

* דדאלקים (Daleks) היו חייורים אכזריים שהופיעו שנים רבות בכמה סדרות של מרע בריגה בסליוויה הבריטית.

תפקיד ההתקשרות בחת

כמה מאפיינים ייחודיים

כוכר, תאוריית ההתקשרות נוסחה
 האופייניים לא רק לתענוקות ולחיים
 אשר הומשגו קודם לכן כמונחים
 השפעה מיוחדת לתצפית שיש
 אותם במקום זה עם אישיות
 על יחסיו של הילד עם הוריו
 התאורה לדיווח בקשר
 תאופי שאגשים מובח
 התאורה מתוך מסורת
 גם על מושגים קוראיים
 ומתמכרות
 ומשורר ספיריטואלי
 תופי מילוני
 תופי מילוני

הטיפוליות היא אפוא לטייע למטופל לגלות מהו היו עשויים להיות האירועים וההוויות המקוריות, כך שאפשר יהיה לחזור ולקשר את המחשבות, הרגשות וההתנהגות שמעלות הסיטואציות – ואשר ממשכיבים לדיווח בעינינו – לסיטואציות שעוררו אותם במקור. או אז ייעשו המטרות האמיתיות של כמיהתו של המטופל ושל כעסו והמקורות האמיתיים של הרתתו ופחדיו ברורים. לא זו בלבד שתגליות אלה מראות שרפואתי הקונגניציה, הרגש וההתנהגות של המטופל יהיו הרבה יותר מובנים מכפי שנראו קודם כשיהבהויו הנסיבות שבהן נוצרה ברגע שהמטופל תפוס איר ומודיע הוא מניב כפי שהוא מניב, הוא יהיה בעמדה שיוכל להעריך מחדש את תגובותיו, ואם ירצה יוכל להבנות אותן מחדש באופן רדיקלי. מאחר שרק המטופל עצמו יכול להשיג הערכה מחדש והבניה מחדש מעין אלה, הרגש בניסוח זה של משימת המטופל הוא על סיוע למטופל, ראשית לגלות בשייביל עצמו מה היו ככל הנראה הסצנות והחוויות הרלוונטיות; ושנית להשקיע זמן בחשיבה על האופן שזו המשיכו להשפיע עליו. רק אז הוא יהיה בעמדה שתאפשר לו ליטול על עצמו את האחרון מחדש של הדפוסים הרצויים להבניות העולם שלו, להשיבה עליו ולפעילות בו.

הרעיונות שהתוו כאן בזכר התהליך הטיפולי דומים לאלה שאחרים תיארו בפירוט רב יותר. דוגמאות לכך הן ספריהם של פיטרופרוינד (Peterfreund, 1983) ושל ג'ראנו וליטי (Guidano & Liotti, 1983). אף שהמחברים של שני ספרים אלה התחילו את עבודתם הטיפוליות מעקרונות שונות לחלוטין, מניסוח מטרותיו של פסיכואנליזה ושל טיפול התנהגותי בהתאמה, העקרונות המהולים עתה אף עבודתם מצביעים על התקרבות מפתיעה. באופן דומה, צורות נוכחיות של טיפול בשכול המתקדמות באירועים מכאיבים בעבר הקרוב יחסית נראות כמונסטור על אותם עקרונות עצמם, גם אם הן התפתחו במסורות שונות ללא התשירה האסטרטגית מצויה במסלול של התכנסות.